

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 7 • Квітень 2020 р.

«ЯК ПІДВИЩИТИ ЯКІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ?»

Оцінювання результатів навчання може не відповідати цим результатам з різних причин:

1. Свідоме неточне оцінювання: викладач знає, що він поставив студенту вищу або нижчу оцінку, ніж та, на яку той заслуговує.
2. Застосування недоречних методів оцінювання.
3. Інфляція оцінок: феномен, коли студент сьогодні одержує оцінку «добре» або «відмінно» за таку роботу, за яку кілька років тому він би одержав оцінку «задовільно».
4. Частина результатів навчання неможливо об'єктивно виміряти, отже оцінити.

Чинна правова норма вважає **прямим** порушенням академічної доброчесності тільки першу ситуацію: «Необ'єктивне оцінювання — **свідоме** завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти»^[1]. Воно може бути наслідком різних впливів: «слізного» упрощування студента/батьків, прохання колеги чи керівника*, упередженого ставлення викладача до певного студента, неофіційної винагороди за оцінку, «нормування» керівництвом бажаної кількості оцінок «незадовільно» або «відмінно» в одній академічній групі тощо. Важливо, що **нечесне оцінювання тисне на відчуття справедливості** учасників освітнього процесу, отже є «мінусом» до мотивації й якості освітнього середовища загалом.

Хоча закон звертає увагу лише на один чинник несправедливого оцінювання, та насправді для якіснішого оцінювання слід розв'язувати увесь комплекс наведених проблем.

Додаткова «незручність» цієї теми для викладачів пов'язана з тим, що викладачі навчаються оцінювати студентів на основі того досвіду, який вони самі мали як студенти, тоді як окреме підвищення кваліфікації викладачів з питань оцінювання часто відсутнє^[2, с. 3].

Тому ми схильні обирати ті методи оцінювання, які традиційно застосовують наші колеги або регламентує кафедра, а інновації з цього питання частіше спираються на нашу інтуїцію, аніж на кращі практики.

ЧОМУ ОЦІНЮВАННЯ ВАЖЛИВЕ?

Оцінювання формує реальну («приховану») програму навчального курсу, яка може не збігатися із затвердженою. Наприклад, окремі батьки можуть вважати, що програма ЗНО після 11 класу не конче відповідає тій програмі, яку їхні діти опановують у школі, а тому для навчання школярів цієї «прихованої» програми необхідні додаткові кроки, такі як окремі курси за межами школи, робота з репетитором тощо.

В університеті цей ефект працює так, що студенти найбільш глибоко і ретельно вивчають матеріал саме під час підготовки до контрольних заходів. Матеріал, опанування якого не оцінюється, навпаки, ризикує бути проігнорованим, отже, випасти з «реальної» програми.

Від інструментів оцінювання залежать способи роботи студентів із матеріалом. Очевидно, алгоритм підготовки до тесту з певної теми буде відрізнятися від алгоритму підготовки (до) усної доповіді чи презентації або командної участі в дебатах на цю ж тему.

Оцінювання також впливає на кількість часу, яку студенти відводять на опанування матеріалу, на глибину його розуміння.

Поряд із підсумковою, оцінювання виконує важливу **формувальну** функцію. «Воно інформує про досягнення студента, що дозволяє адаптувати навчальні заходи до потреб учня, і визнає величезний вплив, який зворотний зв'язок може мати на навчання»^[2, с. 15].

Ускладнення і формалізація вимог до вищої освіти — чинник збільшення частки робочого часу та ресурсів викладачів і студентів, що відведені на безпосереднє оцінювання.

«Студенти невдоволені оцінюванням та зворотним зв'язком більше, ніж будь-яким іншим аспектом освіти».

Національне опитування студентів
Великобританії, 2007 р.

НА ЩО МАЄ СПИРАТИСЯ ОЦІНЮВАННЯ?

Вдосконалення і зміна методів оцінювання є потужним важелем поліпшення процесу навчання у цілому. Тому оцінювання має передусім **спиратися на цілі навчання**. Вибір завдань для студентів і методів оцінки їх виконання має відштовхуватися від запланованих результатів навчання дисципліни, тісно з ними узгоджуватися.

Своєю чергою, різні типи результатів навчання логічно оцінювати за допомоги різних інструментів.

Оцінювання має не конкурувати з офіційною програмою дисципліни, формуючи «прихований» силабус, а підтримувати її.

Для цього:

- детально опишіть ключові результати навчання для Вашої дисципліни;
- визначте, які з них Ви будете перевіряти й оцінювати першочергово, де Ви зробите акцент на підсумковому, а де — на формувальному оцінюванні;
- урізноманітнюйте методи оцінювання, які Ви застосуєте в межах Вашої дисципліни;
- врахуйте, що для студента оцінювання є важливим елементом процесу навчання, отже, воно саме по собі формує певні результати навчання: методи (процес) оцінювання — частина методів (процесу) викладання і навчання;
- не абсолютизуйте оцінювання. Ви не можете і не маєте перевірити **всі** результати навчання. Тож переконайтесь, що Ви охопили певними методами оцінювання головну частину матеріалу Вашого курсу;
- відслідкуйте, які методи найкраще допоможуть Вам досягти цілей Вашої дисципліни з урахуванням вищенаведеного аналізу.

Студенти цінують ті завдання, виконання яких має самостійний сенс^[2, с. 27].

«Студенти можуть втекти від поганого викладання; вони не можуть втекти від поганого оцінювання».

David Boud, 1995

Питома вага оцінки за певне завдання має корелювати із часткою часу та зусиль, які студенти відводять на це завдання у загальному часі їхньої роботи над дисципліною. Чи приділяють студенти безпосередній підготовці до іспиту до половини цього часу, як можна було б очікувати виходячи з поширеної в нас питомої ваги іспиту в оцінці за курс?..

ДЕЯКІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ [2, глава 3]

Надійність

Завдання мають давати оцінки, подібні у різних викладачів й зіставні в часі. Себто різні викладачі мають давати тій самій роботі подібну оцінку, а один й той самий викладач має подібно оцінювати ту саму роботу зараз і за кілька місяців (років).

Валідність

Завдання мають оцінювати визначені результати навчання. Наприклад, тест із варіантами відповідей зазвичай є низьковалідним методом оцінки практичних навичок, а підготовка реферату* не є валідною для оцінки жодного корисного результату навчання.

Ефективність

Завдання мають підштовхувати студентів до глибокого, якісного, вдумливого навчання.

Справедливість

Студенти мають мати рівні можливості демонструвати результати свого навчання. Слід підтримувати студентів із особливими освітніми потребами, надавати альтернативні завдання тим, хто цього потребує (наприклад, письмове або групове завдання для тих, хто не може виступати перед аудиторією).

Практичність

Методи оцінювання мають бути розраховані на наявну у викладачів і студентів кількість часу. Наприклад, студентам має бути відведено достатньо часу в програмі дисципліни на підготовку курсової роботи певного обсягу*; надання зворотного зв'язку на письмові роботи студентів потребує великих витрат часу викладачів, що може бути суттєвою перепоною до такої роботи.

Прозорість

Інформація, правила, вимоги до оцінювання мають бути чіткими, детальними, логічними і доступними для всього персоналу, викладачів, студентів, зовнішніх стейкхолдерів. Це важливо, зокрема, для успішної акредитації програм.

Встановлення авторства

Завдання мають містити чіткі свідчення того, що вони виконані тією особою, яка мала їх виконувати. Це є недопущення плагіату, але також, наприклад, правильне урахування внеску кожного учасника студентської міні-групи до виконання групового завдання.

Жоден метод оцінювання не є досконалим з точки зору всіх цих принципів і не підходить однаково добре для кожного студента й викладача. Тому вибір методів оцінювання — це завжди пошук балансу між перевагами і вадами методів із урахуванням ресурсів, доступних для організації й проведення оцінювання.

ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВЕ І ФОРМУВАЛЬНЕ

Підсумкове оцінювання (модулі, іспити тощо) важливе тим, що воно чітко структурує навчальний процес, його результати враховуються при визначенні дальшої траєкторії навчання студента і кандидатів на одержання академічної стипендії у наступному семестрі.

Водночас, підсумкове оцінювання працює за логікою «виконав завдання — дістав оцінку (бали)». До такого оцінювання можна добре підготуватися, недостатньо зрозумівши матеріал. Не оцінюється ширший спектр компетентностей студента, аніж його пам'ять, розуміння основних теоретичних ідей курсу, вміння розв'язувати певні задачі.

Формувальне оцінювання — оцінювання під час навчання, яке одразу впливає на це навчання. Це оцінювання приділяє увагу тому, в які способи студент досяг результатів навчання, враховує спільну роботу кількох студентів. Формувальне оцінювання має починатися задовго до кінця семестру. На нього варто відводити не надто високу частку балів, щоб воно не стало «подією високих ставок» і студенти не були змушені вдаватися до обману.

Центральна роль у формувальному оцінюванні належить якісному зворотному зв'язкові. Тут важить не так оцінка у балах, як змістовні коментарі, а в завданнях з академічного письма — можливість ретельно доопрацювати перший драфт роботи на основі рекомендацій рецензента.

Фідбек від «рівного» так само важливий, як і від викладача. Навіть якщо він критичний, він легше сприймається психологічно. Тому зважте на можливість застосувати методи самооцінювання і оцінки студентами виконаних завдань один одного. Аби ці методи ефективно спрацювали, поясніть студентам детальніше шкалу та критерії (само)оцінювання, які вони мають застосувати. Таке часткове делегування добре працює для перевірки першої, чернеткової версії різноманітних завдань з академічного письма.

ПРИКЛАДИ ПИТАНЬ СТУДЕНТАМ ДЛЯ САМООЦІНЮВАННЯ [2, с. 76]

- Яким критеріям, на Вашу думку, найбільше задовольняє Ваша робота?
- Яких критеріїв оцінювання Вам було найскладніше дотриматися?
- Яку частину завдання було найскладніше виконати?
- Якими, на Вашу думку, є найсильніші аргументи у Вашій роботі?

ОТЖЕ:

**ПОКРАЩЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ —
ПОТУЖНИЙ ВАЖІЛЬ
ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАННЯ.**

**ЯКІСНЕ ОЦІНЮВАННЯ — ДУЖЕ
«ДОРОГЕ» В СЕНСІ РЕСУРСІВ.**
Передбачайте ці ресурси у бюджеті
часу викладачів та студентів.

**ДАВАЙТЕ НАЛЕЖНИЙ
ЗВОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК!**

**РОЗШИРЮЙТЕ ЗАСТОСУВАННЯ
ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ!**

**УРІЗНОМАНІТНЮЙТЕ
МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ!**

Джерела, що допомогли підготувати цей випуск бюлетеня:

1. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту», абзац 9 частини 4 статті 42.
2. Sue Bloxham, Pete Boyd. Developing Effective Assessment in Higher Education: a practical guide. Berkshire: Open University Press, 2007. x, 260 p.

* Зірочкою позначена інформація, що також була наведена у попередніх випусках цього бюлетеня.

• РОЗДРУКУЙТЕ ЦЕЙ БЮЛЕТЕНЬ НА ВЕЛИКОМУ ПАПЕРІ — МАТИМЕТЕ ФАЙНИЙ ПОСТЕР •

БЮЛЕТЕНЬ ПІДГОТУВАВ ЄВГЕН НІКОЛАЄВ. БЮЛЕТЕНЬ РОЗМІЩЕНИЙ НА РЕСУРСІ WWW.SAIUP.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

